

Hyvä ympäristö – parempi Eurooppa

Sisällys

Ilmastonmuutoksen torjunta vähentää konfliktien uhkaa <i>Sirpa Puhakka</i>	2
Ympäristön etuja ajetaan vertaistuellla ja verkostoissa <i>Aino-Kaisa Pekonen</i>	4
Viherkapitalismin päästökauppakasinot <i>Esko Seppänen</i>	8
Euroopan unionia on syytä kritisoida – mutta ympäristöpolitiikassa se on keskimääräistä parempi <i>Pentti Tiusanen</i>	12
Eläinsuojelu kuuluu EU:n asialistalle <i>Inna Ilivitzky</i>	16
Suomi siirtymässä ympäristöjunan veturista perävaunuksi <i>Leo Stranius</i>	22

Ilmastonmuutoksen torjunta vähentää konfliktien uhkaa

"Hyvä ympäristö – parempi Eurooppa" on toinen osa Vasemmistoliiton kolmiosaisesta Kansalaisten Eurooppa -julkaisusarjasta. Julkaisun teemaksi on valittu ympäristö, sillä punavihreälle Vasemmistoliitolle ympäristöasiat ovat tärkeä poliittisen toiminnan alue.

Vasemmistoliitto haluaa virittää keskustelua ympäristöasioista niin kuntien, eduskunnan kuin Euroopan unioninkin politiikassa. Ympäristöön voi vaikuttaa lähellä, mutta monissa ympäristökysymyksissä Euroopan unionilla on merkittävä rooli. Ilman yhteisiä EU-päätöksiä Suomi olisi edennyt huomattavasti hitaammin monissa ympäristöasioissa.

Julkaisun artikkeleissa arvioidaan suomalaista ympäristöpolitiikkaa kansallisessa ja eurooppalaisessa toimintaympäristössä. Euroopan unionin ympäristöpolitiikka saa risuja tai ruusuja, kirjoittajasta riippuen.

Euroopan unioni on monella mittarilla mitattuna johtavia toimijoita maailmassa. EU on maailman suurin talousalue, keskeinen kauppapoliittinen vaikuttaja samoin kuin johdettava kehitysavun antaja. EU pystyy halutessaan – ja jos poliitikot niin tahtovat – vaikuttamaan merkittävästi maailman turvallisuuteen ja ympäristöpolitiikkaan esimerkiksi kauppapolitiikan ja kehityspolitiikan keinoin.

Maailman taloudessa Euroopan unionin rooli on entistä tärkeämpi. Kriisi-Euroopassa on tosin jo merkkejä niin kansallisen kuin unionipolitiikankin itsekkyiden lisääntymisestä. Sitä ei tule hyväksyä.

Ilmastonmuutoksen torjunnasta ja kehittyvien maiden tulevaisuuden turvaamisesta on pidettävä kiinni huolimatta globaalista, markkinatalouksia koettelevasta talouskriisistä. Esimerkiksi YK:n vuosituhattavoitteista laistaminen ei tule kysymykseen.

Äärimmäisen köyhyyden ja nälän poistaminen, koulutuksen lisääminen, naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen sekä lapsikuolleisuuden vähentäminen ovat avainasioita myös globaalin edun vuoksi. Äärimmäisessä köyhyydessä ja nälän uhatessa eivät voimavarat välttämättä riitä ilmastonmuutoksen torjuntaan tai vastuun kantamiseen ympäristöstä.

Kehitysyhteistyön vahvistaminen onkin osa globaalia ympäristöpolitiikkaa, josta ei tule tinkiä, vaan päinvastoin vahvistaa.

Myös suomalaisilla on vastuunsa: Vasemmistoliitto on asettanut tavoitteeksi Suomen

kehitysyhteistyömäärärahojen nostamisen yhteen prosenttiin bruttokansantuotteesta. Tavoitteesta ollaan vielä kaukana, vajaassa puolesta prosentissa. Tästä on luotava paineita Vanhasen kakkoshallitukselle.

Ilmastonmuutoksen torjunta on mitä suurimmassa määrin myös turvallisuuspoliittinen kysymys. Ilmastonmuutos yhdistettynä globaaliin talouskriisiin synnyttää konflikteja, ruokamellakoita ja väestön siirtymisiä.

Elintarvikkeiden kallistuminen, veden puute, pyörremyrskyjen aiheuttamat tulvat ja nälänhädät sekä alkuperäisasukkaiden asuinympäristöjen tuhoutuminen voivat synnyttää konflikteja, joita saatetaan hanakasti torjua ase-in.

Maailmassa on löydettävä tasapaino myös ruuan ja uusiutuvien energialähteiden tuotannon välillä. Toisella kädellä ei voida ottaa ja toisella antaa.

Turvallisuuden ja asevaraisen voimapolitiikan sijaan Euroopan unionissa pitää panostaa vahvasti laajaan turvallisuuskäsitteeseen. Talouskriisistä huolimatta kehitysyhteistyön täytyy jatkossakin olla keskeinen tavoite.

Suomalainen käyttää keskimäärin rekallisen eli noin 40 tonnia luonnonvaroja vuodessa. Eniten luontoa rasittavat liikenne, asuminen, elintarvikkeet sekä matkailu ja vapaa-aika. Suomalainen kuluttaa luonnonvaroja noin kolme kertaa sen, mitä maapallon keskivertoasukas – myös huomattavasti keskivertoeurooppalaista enemmän.

Vaikuttamista omaan ekologiseen jalanjälkeen ei tarvitse siirtää "tuonne jonnekin". Sille löytyy paikka omassa lähiympäristössä, kunnassa ja kaupungissa. Tilille on pistettävä myös kuntapäätäjät, eurooppalaisten ja valtakunnallisten päättäjien ohella.

Ideaalitilanne on, että ilmastonmuutoksen torjuntaan ja ympäristöasioihin vaikutetaan päätöksenteossa niin Bryssel-Helsinki kuin Hanko-Utsjoki -akselillakin.

Sirpa Puhakka

Vasemmistoliiton puoluesihteer

Ympäristön etuja ajetaan vertaistuellalla ja verkostoissa

Pidämme Suomea ympäristöpolitiikan edelläkävijämaana, mutta totuuden nimessä on tunnustettava, että EU:n tuki ja tiukkuus on ollut meille tarpeen. Euroopan unionilla on varsin kunnianhimoisia strategioita, ohjelmia ja lainsäädäntöä ympäristön suojelemiseksi. Maatalouspolitiikan ohella kansallinen ympäristöpolitiikka onkin Brysselin tiukimmin ohjaamaa ja ohjeistamaa politiikka.

Suomessa on perinteisesti ymmärretty teollisuuden tarpeita, ja päästörajoituksia on kohtuullistettu ympäristön tappioksi. Myös yksityisen maanomistuksen suoja Suomessa on poikkeuksellisen vahva. Sekä luonnonsuojelu että maatalouden ympäristönsuojelu ovat vuosikymmeniä kohdanneet sitkeää vastarintaa.

Ilman EU:n velvoittavaa lainsäädäntöä edistys luonnonsuojelussa ja vesiensuojelussa olisi ollut nykyistäkin vaatimattomampaa.

Euroopan unionia voidaan syyttää liiasta talouden vapauksien ja taloudellisen kasvun ylikorostamisesta ja tukemisesta sosiaalisten ja ympäristöpoliittisten tavoitteiden kustannuksella. On silti syytä myös muistaa, että EU:n ilmastopolitiikka, jättopolitiikka ja vesiensuojelupolitiikka tulevat muuttamaan taloutemme nykyisiä toimintatapoja varsin radikaalisti.

Ilmasto paineistaa muutokseen

Vuonna 2007 EU otti tavoitteekseen toimia siten, että maapallon keskilämpötila nousee enintään 2 °C suhteessa esiteollisen ajan tasoon. Huippukokouksessa päätettiin myös asettaa kaikkia jäsenmaita sitovat tavoitteet, jotka pitäisi saavuttaa 2020.

Jos ilmastotavoitteet toteutuvat, EU-maiden kasvihuonekaasupäästöt vähenevät 20 prosenttia vuoden 1990 tasosta. Tavoite tiukkenee, mikäli kansainvälisissä ilmastoneuvotteluissa edetään myönteisesti.

Uusiutuville energialähteillä tuotetun energian osuus EU:ssa on päätetty nostaa 20 prosenttiin kokonaistuotannosta. Nykyisin se on 8 prosenttia. Suomessa osuus on noin 27 prosenttia, tavoitteena on 38 prosenttia.

Haastava tavoite saavutetaan sitä helpommin, mitä päättäväisemmin toteutetaan kolmatta tavoitetta, eli energiatehokkuuden parantamista 20 prosentilla.

Liikennepolttoaineissa pyritään bio-polttoaineiden osuuden kasvattamiseen 10 prosenttiin. Tätä tavoitetta on kritisoitu voimakkaasti, sillä vaarana on elintarviketuotantoon tarvittavan maan valjastaminen polttoainetuotantoon.

Syksyllä 2008 Suomi laati tavoitteiden kansalliseksi toteuttamiseksi vuoteen 2020 ulottuvan ilmasto- ja energiapoliittisen strategian. Hallitus valmistelee myös ilmasto- ja energiapoliittista tulevaisuusselontekoa, jonka tähtäin on vuodessa 2050.

Kaikki EU-maat, Suomi niiden joukossa, saattavat joutua uudistamaan strategioitaan varsin pian, mikäli – niin kuin toivottavaa on – vuonna 2009 päästään kansainvälisesti sitovaan ilmastopöytäkirjaan.

Vähemmän on tarpeeksi

EU-maat, Suomi muiden mukana, kuluttavat kohtuuttomasti luonnonvaroja. Euroopan unionin ja Suomen luonnonvarojen kulutuksen ja ympäristökuormituksen haitalliset vaikutukset kohdistuvat yhä enemmän alueen ulkopuolisiin maihin.

Vuonna 2008 ihmiskunnan luonnonvarojen kulutus ylitti maapallon ekosysteemien vuotuisen tuoton ja jätteiden käsittelykyvyn 23. syyskuuta. Tämä maapallon ylikulutuspäiväksi kutsuttu ajankohta on aikaistunut vuosi vuodelta. Elämme siis yhä enemmän velaksi – syömme luontopääomaa.

Suomalainen kuluttaa luonnonvaroja noin kolme kertaa maapallon keskivertoasukkaan verran, keskivertoeurooppalainen noin kaksi kertaa.

Suomen pinta-ala on suuri ja luonnonvaroja asukasta kohden on paljon. Tämä ei kuitenkaan anna meille – eikä eurooppalaisille ylipäätään – oikeutta nykyisenkaltaisen korkean aineellisen kulutustason jatkamiseen.

Suomen hallitus valmistelee uutta jätelainsäädäntöä, jolla pannaan toimeen EU:n uusi jätepuitedirektiivi. Uuden lainsäädännön pitäisi tulla voimaan vuonna 2010.

Uudistuksella pyritään vähentämään neitseellisten luonnonvarojen kulutusta. Tavoitteena on ehkäistä jätteen syntymistä ja jätteistä aiheutuvia ympäristöhaittoja. Luonnonvarojen kulutuksen sijaan hyödynnetään ja kierrätetään jätteitä.

EU on ollut aloitteellinen kansainvälisen luonnonvarapolitiikan luomiseksi ilmastopo-

litiikan tapaan. YK:n puitteisiin on perustettu erityinen luonnonvarapaneeli, johon myös Suomi osallistuu aktiivisesti. Suomi on tahollaan käynnistänyt kansallisen luonnonvarastrategian laadinnan.

On selvää, että maapallonlaajuinen, Euroopan unionin ja kansallinen luonnonvarapolitiikka ovat yhä enemmän sidoksissa toisiinsa. Pitkällä tähtäyksellä tuleekin sopia kansainvälisistä työnjaoista ja vastuista maapallon luontopääoman kestävässä käytössä ja suojelussa.

Itämeren suojelu vaatii reipasta otetta

Vuoteen 2015 mennessä jäsenmaiden sisävesissä ja rannikoilla vallitsee hyvä ekologinen tila, samoin pohjavesien kunto on hyvä, mikäli Euroopan unionin vesipuitteedirektiivissä asetettu tavoite saavutetaan. EU:n merensuojeludirektiivi asettaa tavoitteeksi hyvän ekologisen tilan merellä vuoteen 2020 mennessä.

Suomen ympäristökeskus on koonnut tiedot pintavesistämme. Niiden ekologisen tilan kokonaisarvio kertoo, että suurien järviäntaiden kunto on pääosin hyvä tai erinomainen.

Jokien tilanne on heikompi, niistä alle puolet saavuttaa hyvän arvosanan. Rannikon joet ovat heikommassa tilassa kuin sisämaan joet. Lounais- ja Etelä-Suomen rannikkovesien kunto on korkeintaan tyydyttävä.

Ympäristökeskukset ovat laatineet esitykset vesienhoitosuunnitelmiksi koko maahan. Tarkoitus on, että valtioneuvosto tekee suunnitelmista vuoden 2009 lopulla periaatepäätöksen. Muutos aiempaan vesiensuojeluun on valtava. Kaikille toimialoille osoitetaan sitovat tai vapaaehtoiset toimet, joilla vesien hyvän tilan tavoite saavutetaan.

EU:n merensuojeludirektiivi tuli voimaan kesällä 2008. Näin myös Itämeren suojelulle saatiin EU-tasoiset tavoitteet.

Suomi on ollut Itämeren suojelussa aloitteellinen ja aktiivinen, esimerkiksi Itämeren merellisen ympäristön suojelun sopimus (HELCOM) on meidän aloitteemme. HELCO-Min Itämerensuojelun toimenpideohjelma (BSAP) ja EU:n merensuojeludirektiivi asettavat Suomelle merkittäviä vaatimuksia. Toimeenpano vaatii lainsäädäntöä ja kansallisen toimintaohjelman.

Euroopan unionissa valmistellaan EU:n Itämeristrategiaa, joka tultaneen hyväksymään Ruotsin puheenjohtajuuskaudella vuonna 2009. Suomen on oltava jatkossakin aloitteellinen ja aktiivinen Itämeripolitiikan ja sen ympäristöosion muotoilussa.

Etusijalle kuuluvat ihmiset ja ympäristö

Euroopan unionilla on kaksi kokonaisvaltaista yhteiskuntaa ja taloutta läpäisevää strategiaa. Niiden keskinäinen voimasuhde tulee kääntää ympäristön ja ihmisten hyväksi.

Euroopan unioni hyväksyi uudistetun kestäväen kehityksen strategian kesäkuussa 2006. Strategian aikatahtain on pitkä, ylisukupolvinen. Sen tulisi toimia lyhyemmällä tavoitehorisontilla muotoillun, taloudellista kasvua, kilpailukykyä ja työllisyyttä korostavan Lissabonin strategian politiikkakehikkona.

Valitettavasti kilpailukyky ja talouskasvu ovat syrjäyttäneet kestäväen kehityksen EU:n politiikan keskiöstä.

Tähän on saatava muutos. Muutos ei kuitenkaan näytä toteutuvan ainakaan komission aloitteesta. Kestäväen kehityksen kansallisessa politiikassa edistykselliset maat toimivat kuitenkin verkottuneesti keskenään ja pyrkivät yhdessä vaikuttamaan EU:n politiikkaan.

Kestäväen kehityksen politiikkaa voidaan ja tulee harjoittaa eri politiikkafoorumilla, niin kansalaisyhteiskunnan, elinkeinoelämän kuin hallinnonkin toimesta.

Suomi on tässä suhteessa varsin edistyksellinen, mutta poliittista tahtoa on uudistettava jatkuvasti. Siihen tarvitaan eurooppalaista yhteistyötä ja vertaistukea

Aino-Kaisa Pekonen

Vasemmistoliiton toinen varapuheenjohtaja

Viherkapitalismin päästökauppakasinot

Ennusteiden mukaan energian kulutus maailmassa kasvaa. Ennen muuta se kasvaa kehitysmaissa, eniten Kiinassa ja Intiassa.

Ennusteiden mukaan suurin osa, jopa 80 prosenttia, maailmassa käytetystä energiasta tuotetaan ilmakehää lämmittävistä fossiilista aineista niin kauan kuin niitä riittää, siis ainakin vielä muutamien kymmenien vuosien ajan.

Maapallon ylikuumenemisen estämiseksi maailman tutkijoiden valtavirrassa kannatetaan yhteistä tavoitetta: maapallo ei saa lämmetä yli 2 astetta esiteolliseen aikaan verrattuna. Tavoitteen saavuttamiseksi kasvihuonekaasujen päästöjä pitää alentaa nykyisestäään 50 prosenttia vuoteen 2050 mennessä. EU:n välitavoite on vähentää päästöjä 20 prosenttia vuoteen 2020 mennessä.

Päästöveron sijaan valittiin markkinamekanismi

EU-maiden osuus maapallon ihmisperäisistä hiilidioksidipäästöistä on 14 prosenttia. Jos jotain ihmiskunnan yhteisen edun nimissä pitää tehdä, EU:n asettama vähentämistavoite on oikeansuuntainen, mutta maailman mitassa riittämätön.

Maapallon ilmastopolitiikan suunta ratkaistaan Kööpenhaminan konferenssissa joulukuussa 2009. Ilman yhteistä kansainvälistä tahtoa ei EU:n politiikalla voida vaikuttaa kehitykseen maailmanlaajuisesti.

Päästöjen yksipuolisen vähentämisen välineeksi EU on ottanut kasvihuonekaasujen päästökaupan. Siinä sähköntuotanto pannaan eräänlaiselle ekoverolle, joka maksetaan sähkön hinnassa, ja jonka suuruuden määräävät kaikenmaailman keinoittelijat.

EU:n päästökauppa on viherkapitalismia, jossa kauppaa käydään päästökauppakasiinoissa. Systeemin avainmuuttuja on sähkön hinta.

Päästökaupan vaihtoehto olisi ollut päästövero. Sillä olisi saavutettu tavoiteltu lopputulos ilman päästökaupalla toteutettavaa päästöjen kaupallistamista ja arvopaperistamista.

Veron sijasta EU halusi "markkinamekanismin", jota alun perin ehdotti Kiotossa USA – lähtemättä siihen kuitenkaan itse mukaan. Joissain USA:n osavaltioissa käydään päästökauppaa, mutta sitä ei voi rinnastaa EU:n systeemiin.

Päästöoikeudet huutokaupataan

Vuodesta 2013 lähtien päästöoikeudet jaetaan pääsääntöisesti huutokaupoissa. Päästöoikeuksien kokonaismäärää vähennetään niin, että vuonna 2020 saavutetaan EU:n tavoite 21 prosenttia pienemmistä päästöistä vuoteen 2005 verrattuna.

Yritykset saavat päästää hiilidioksidia ilmaan vain komission myöntämiä päästöoikeuksia vastaan. Yksi päästöoikeus oikeuttaa yhden tonnin päästöön.

Huutokauppoihin voivat osallistua myös finanssitavaratalot, kasinotalouspelurit ja muut keinottelijat, jotka eivät tarvitse päästöoikeuksia energian tai tavaroiden tuotantoon.

Päästöoikeuksien korkeakaan hinta ei tässä systeemissä huoleta sähköntuottajia. Päinvastoin, se on systeemin kultamuna, koska ne voivat lisätä päästöoikeudet sähkön hintaan.

Myös ne vesi- ja atomisähköntuottajat, jotka eivät tarvitse päästöoikeuksia tuotantonsa, nostavat hintoja. Siitä syystä päästökauppa on lisäydinvoiman rakentajien märkä uni.

Päästökaupan muodossa EU-maiden sähkön kuluttajille lähetetään – komission käyttämään hiilidioksidin 39 euron tonnihinnasta arvioituna – suuruusluokaltaan 50–80 miljardin euron vuosittainen lasku.

Suomessa sähkön kuluttajat joutuvat maksamaan huutokaupan osuutta sähkön hinnassa joka vuosi ehkä miljardin. Siitä parisataa miljoonaa saatetaan joutua lähettämään EU:n uusille jäsenmaille tai kehitysmaille.

Lisäksi kuluttajille tulevat maksuun yhtiöiden saamat, sähkön hinnoitteluautomaatiikkaan perustuvat 1,5 miljardin ylivoitot. Kun 60 prosenttia Suomen sähköstä on vesivoima- ja atomisähköä, päästöoikeuksia tarvitsemattomat sähköntuottajat ovat päästökaupan suurhyötyjiä. Ei Fortum ihan turhanpäiten lobbaa päästökaupan puolesta.

Sähkökauppa käydään pörssissä

Markkinoiden liberalisoimiseen liittyen EU on harmonisoimassa sähkömarkkinat, ja sitä kautta kaikki tukkusähkö pörssitetään. Tavoitteena on sähkön hinnan täydellinen irrotta-

minen tuotantokustannuksista ja sähkötoimitusten arvopaperistaminen siten, että vähittäisähkölle määräytyy viitehinta tukkusähkö- ja päästöoikeuspörssiä.

Huutokaupoissa on sama logiikka, eli päästöoikeuksista tehdään finanssituotteita, joiden jälkimarkkinoina toimivat samat pörssit.

Harmonisoimisen, huutokauppojen, pörssittämisen ja päästöoikeuksien finanssituotteistamisen seurauksena sähkön hinta nousee niissä maissa – kuten Suomessa ja Ruotsissa – joissa se on tänään halvempaa kuin EU:ssa keskimäärin.

Suomen kotitaloussähkön viitehinta määräytyy jo EU:n tavoittelemalla tavalla Oslon energiapörssissä, Nord Poolissa, jossa kauppaa käydään sähköjohdannaisarvopapereilla jo enemmän kuin itse sähköllä. Saksan sähköpörssissä (EEX) arvopaperistettu sähkön johdannaiskauppa on viisinkertaista sähkön itsensä kauppaan verrattuna.

Johdannaismarkkinoilla ja ohi pörssin tehtävässä, niin sanotussa OTC-kaupassa, ei ole keinottelulle ja hinnan manipuloimiselle minkäänlaista julkista valvontaa, ei mitään.

Niinpä päästöoikeuksilla kuorutettua sähkön hintaa voidaan vedättää ylös yksityisen voitontavoittelun kiimassa ensin päästöoikeuksien huutokaupoissa, sitten jälkimarkkinoilla päästöoikeuspörssiä ja sitten vielä kerran tukkusähköpörssiä.

Tällainen viherkapitalismi päästöoikeuskasinoineen nostaa suomalaisten kuluttajien sähkölaskua paljon yli sen, mitä ilmastonmuutoksen torjunnalla voidaan perustella.

Ilmastopakettin hinta on arvoitus

Teollisuuden kohdalla systeemi voi johtaa niin sanottuun hiilivuotoon (carbon leakage). Näin käy, jos yritykset siirtävät tuotantonsa ja työpaikat pois EU:n alueelta sellaisiin maihin, joissa päästökauppaa ei ole, eikä päästöjä rajoiteta. Jos näin käy, päästökauppa saattaa vaikuttaa kielteisesti ilmaston muuttumiseen: maailmanlaajuisesti päästöt kasvavat vähenemisen sijaan.

Erinäisin ehdoin teollisuudelle ehdotetaan ilmaisjakoa ja siinä tarkoituksessa alat niputetaan kolmeen ryhmään:

- 1) Energiateollisuus, joka voi siirtää päästöoikeudet suoraan sähkön hintaan, joutuu ostamaan ne 100 prosenttisesti huutokaupoista tai pörssiä.
- 2) Yrityksille, jotka ovat alttiita EU:n ulkopuoliselle kilpailulle, komissio ehdottaa jaettavaksi päästöoikeuksia ilmaiseksi "aina 100 prosenttiin saakka", ei siis 100-prosenttisesti. Alat ja ilmaisjaon perusteet komissio määrittelee Kööpenhaminan joulukuun 2009 kokouksen

jälkeen. Teollisuus haluaisi investointejaan varten tiedot aikaisemmin, eikä ehkä investoi EU:n alueelle epävarmuuden oloissa..

3) Yrityksille, joiden ei katsota kärsivän EU:n ulkopuolisesta kilpailusta, komissio ehdottaa jaettavaksi 80 % niiden tarvitsemista päästöoikeuksista ilmaiseksi. Jaon perustana on niin sanottu benchmarking, jossa yrityksille annetaan tiukoin ehdoin viitearvot. Jako tapahtuu viitearvojen mukaan siten, ettei vähäpäästöisten laitosten tarvitse ostaa yhtä paljon päästöoikeuksia kuin isopäästöiset yritykset joutuvat niitä hankkimaan. Päästöjen vähentämistavoitteet toteutetaan alentamalla vuosittain ilmaisjaossa olevien päästöoikeuksien määrää (cap) niin että vuonna 2020 koko ilmaisjako päättyy.

Edellä kuvatulla menetelmällä päästöoikeudet eivät mene suoraan vuonna 2013 teollisuustuotteiden hintoihin samaan tapaan kuin sähkön hintaan.

Jos EU:n yksipuolisen päästökaupan takia yritysten vienti kärsii ja tuotteiden tuonti muista maista halpenee, EU:n halutaan panevan tuontiinsa "ilmastotullin". Tuolloin tuontitavaroita verotetaan niiden valmistuksen kasvihuonekaasusisällön mukaan. Seurauksena olisi hirmuisen byrokratian ohella kansainvälinen kauppasota.

Poliittisen päätöksenteon ongelmiin kuuluu se, että EU:n ilmastopaketin kaikkinaisista taloudellisista vaikutuksista – mukaan lukien päästökaupan vaikutukset talouteen ja työllisyyteen – ei ole luotettavia laskelmia.

Esko Seppänen

Vasemmistoliiton europarlamentaarikko

Euroopan unionia on syytä kritisoida

– mutta ympäristöpolitiikassa se on keskimääräistä parempi

Onko asiaa, jossa Euroopan unionin ja erityisesti sen komission toiminta voidaan todeta tärkeäksi ja pääsääntöisesti onnistuneeksi, jopa paremmin kuin muiden kansainvälisten toimijoiden? Vastaus on kyllä, se on luonnon- ja ympäristönsuojelu, erityisesti kasvihuoneilmiön hillitseminen.

EU:ssa pidetään petojen puolia

Susien, ahmojen, ilvesten ja karhujen ystävät eivät työskentele Helsingin maa- ja metsätalousministeriössä. Niiden ystävät ovat Brysselin komissiossa. Tämän tietävät myös takametsien miehet, jotka painostivat pääministeri Vanhasta hellittämään rauhoitussäännöksiä, koska muuten ei EU-vastaisuus vähene vaan lisääntyy.

Vaatimukseen taivuttiin, ja paikallisille riistanhoitopiireille annettiin valtaa päättää poikkeamisesta EU:n luontodirektiivin lajiliite IV(a):n säädöksistä. Pahimmillaan asutuksen lähellä "nähty" karhu tai susi saa peräänsä joukkueellisen kiväärimiehiä.

Euroopan unioni on turvaamassa Suomen susi-, karhu-, ilves- ja ahmakantoja. Kuitenkin suden salametsästys, joka usein saa erityisen törkeitä muotoja, vaatii loppuakseen petovahinkojen korvaamista täysimääräisinä. Tästä huolimatta hallitus ei aio korvata alle 250 euron vahinkoja.

Euroopan unionin lajisuojelu, on jättänyt parantumattoman haavan suomalaiseen maanomistajaan. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että tämä trauma, Natura -hankkeen kieltämättä vajavainen toteuttaminen, kelpaa edelleen syyksi vastustaa kaikkea lisäsuojelua. Ilman Natura lajisuojelumme olisi kovin nykyistä heikompi.

Toimiva Itämeren pelastusohjelma puuttuu

Itämeren pelastaminen – sen kiihtyvän rehevöinnin hillitseminen, yhteistyö Venäjän Pietarin ja Kaliningradin alueiden kanssa – on Euroopan unionin tehtävä.

Itämeri on paljolti EU:n sisämeri. Puolan lisääntyvät fosfori- ja typpipäästöt ovat eri-

tyinen huolenaihe, toisaalta asukasta kohden Suomen typpi- ja fosforipäästöt ovat Itämeren alueen huippua. HELCOM - yhteistyötä tulee tehostaa ja Venäjän mukanaoloa tässä vahvistaa.

Jatkuvasti lisääntyvät kemikaali- ja öljykuljetukset Suomenlahden itäosan satamiin on suurin yksittäinen Itämeren ja Suomenlahden uhka. Öljyonnettomuuksien estäminen on Euroopan unionissa jäänyt ilman tarpeellista huomiota.

Komissio ei usko turvetta bioenergiaksi

VAPO:n vauhdittamana Vanhasen hallituksen turvepolitiikka on ollut epärealistista. Suomalaiset ministerit ja osa euroedustajistamme on käyttänyt voimiaan turpeen muuttamiseksi EU - lainsäädännössä uusiutuvaksi bioenergiaksi.

Hanke oli alun perin tuomittu epäonnistumaan. Turpeen hiilidioksidipäästöt ovat vähintään kivihillen luokkaa. Turve on suorastaan moniongelmainen. Soiden kuivattaminen lisää metaanipäästöjä, heikentää luontomme monimuotoisuutta ja rehevöittää vesistöjä.

Euroopan unioni ei ole ollut valmis epätieteellisesti muuttamaan turpeen ominaispäästökertoimia. Tähän Suomen olisi hyvä tyytyä ja lopettaa suunnitelmat uusien turvesoiden ja turvevoimaloiden avaamisesta. Puuhakkeen oheispolttoaineeksi turpeesta ei jatkossa ole. Oheispolttoaineongelmat on ratkaistavissa muuten, eikä tämä tarkoita kivihillen käyttöönottoa.

Euroopan unionin päästökaupamalli ei ole ongelmaton, ei etenkään ilmastonmuutoksen hillitsemisen näkökulmasta. Pörssit eivät ole luotettavia toimijoita, eivät päästö-pörssitkään. Pörssien ennustettavuudesta ja luotettavuudesta on tuoretta näyttöä.

Hiilidioksiditonnin hinta romahti ennen uutta päästökauppakautta. Samalla kului lähes kaksi vuotta ilman hiilidioksidipäästöjä hillitsevää päästökauppaa. Hiiliveroja ei peritty, jottei vain tapahtuisi "kaksinkertaista verottamista".

EU pitää ympäristöyhteistyötä hengissä

Euroopan unioni on ollut Rion kokouksesta alkaen (1992) aktiivisin toimija ilmastonmuutoksen hillitsemissopimuksen aikaansaamisessa. Tämä ei tietenkään merkitse sitä, että edes EU:n toiminta olisi ollut tai on riittävä.

YK:n ilmastosopimus (UNFCCC) ja sen Kioton alasopimus ovat hengissä lähinnä EU:n aktiivisuuden ansiosta.

Minulla on ollut mahdollisuus osallistua kaikkiin YK:n ilmastopimuksen osapuolikonkousiin Kiotosta (1997) alkaen. Useissa vaikeissa tilanteissa Euroopan unioni on ollut toimija, joka on saanut kansainvälisen yhteistyön pysymään elossa, sen hengitys pihisee mutta se hengittää kuitenkin.

Kiire haittaa valiokuntien työtä

Euroopan unionin asetusten ja direktiivien saattaminen Suomen lainsäädännöksi toteutuu useassa vaiheessa. Perustuslaki edellyttää Suomen lainsäädännön piiriin kuuluneen, EU:n ratkaistavaksi siirrettävän asian tuomista U-asiana eduskunnan suuren valiokunnan käsittelyyn.

Suuren valiokunnan pitää pystyä esteettä keskustelemaan EU-lainsäädäntöä valmistelevien Suomen neuvottelijoiden, viimekädessä vastuuministerin kanssa. Euroopan unionin lainsäädäntöasian tultua eduskuntaan U-asiana, on sen käsittelyn oltava perinpohjaista ja vaikuttavaa. Liian usein U-asioiden merkitystä ei yksinkertaisesti täysin ymmärretä.

Perustuslaki edellyttää myös asian tuomista jo valmisteluvaiheessa eduskuntaan E-asiana. E-asiana on tuotava eduskuntaan myös esimerkiksi Euroopan unionin solmimat sopimukset.

Suomessa EU-asioiden valmistelu on tapahtunut vanhakantaisen näkymättömästi. Aina ei edes perustuslain velvoittamana asiaa ole tuotu eduskunnan ennakkokäsittelyyn E-asiana ja mikäli on tuotu, niin usein liian myöhään. Suuri valiokunta ja lausunnonantajavalioikuntana toimivat erikoisvaliokunnat, kuten ympäristövaliokunta, eivät ole ehtineet käsitellä asiaa kyllin perinpohjaisesti.

Ympäristöjärjestöjen kuulemista jatkettava

Ympäristökäsymysten käsittelyssä Suomen luonnonsuojeluliitolla, Luonto Liitolla, Natur och Miljöillä, Greenpeaceella ja Maan Ystäville on ollut tärkeä rooli. Sen jatkumisesta on pidettävä huolta. Valitettavasti ympäristöjärjestöjen kuulemisen vähentämistä on esitetty. Niiden kuulemisen painoarvoa EU:ssa on kritisoinut esimerkiksi europarlamentaarikko Eija-Riitta Korhola.

Valmistelun hämäränurkkaus on COREPER-käsittely. Siinä EU:n suurlähettiläät sopivat asioista keskenään, ohitse parlamentaarisen seurannan. Asian tultua "sovituksi CORE-

PERissa" siihen puuttuminen on todella vaikeaa.

Tärkeä ulottuvuus EU-lainsäädännössä on sen kaksinaisuus. Toisaalta se koskee koko Euroopan unionia, toisaalta se on lainsäädäntöä, jossa joudutaan paneutumaan säädöksen kansallisiin vaikutuksiin. Ongelmana ovat 27 jäsenmaan erilaiset lähtötasot, joiden vuoksi direktiivien tulisi ottaa maiden erot nykyistä paremmin huomioon.

Toiveet kohdistuvat Kööpenhaminaan

Euroopan unioni kantaa suuren vastuun marras-joulukuussa 2009 Kööpenhaminassa pidettävästä ilmastokokouksesta. Puheenjohtajanaan toimii Tanska. EU on jo valmistellut kokousta USA:n, Kiinan, Intian, Brasilian ja Venäjän kanssa.

Kansainvälinen yhteisö latasi vuonna 2007 Balilla paineet Kööpenhaminaan. Siellä on onnistuttava, muuten maapallon keskilämpötilan nousun rajaaminen alle 2 celsiusasteen jää haaveeksi.

Euroopan unionin ympäristöarvot punnitaan jatkossa myös sillä, miten selkeästi se arvottaa terveyden ja ympäristöterveyden tavaroiden vapaan liikkumisen edelle. Tähän saakka EU on selviytynyt arvoalinnoissaan kohtuullisesti. Toivottavasti linja säilyy jatkossakin.

Pentti Tiusanen

Vasemmistoliiton kansanedustaja ja ympäristövaliokunnan varapuheenjohtaja

Tiusanen on eduskunnan ympäristövaliokunnan varapuheenjohtaja ja on toiminut valiokunnan puheenjohtajana vuosina 1996–2007. Lisäksi hän on toiminut yhtäjaksoisesti Kotkan ympäristöseura ry:n puheenjohtajana vuodesta 1981.

Eläinsuojelu kuuluu EU:n asialistalle

EU:n perussopimuksessa ei ole erikseen eläinsuojelua käsitteleviä kohtia; vaan jäsenmaiden eläinsuojelulainsäädäntö on alun perin kansallista lainsäädäntöä. Ymmärrettävästi lainsäädäntö eri jäsenmaissa on ollut kirjavaa, eikä sitä kaikissa jäsenmaissa ole alun perin ollut lainkaan. Suomessa on ollut eläinsuojelulaki jo 1900-luvun alusta alkaen. Lakia täydentävät asetukset ja ministeriön päätökset.

Eläinten hyvinvointi kiinnostaa eurooppalaisia

Eläinsuojeluasiat ovat viime vuosikymmeninä kiinnostaneet EU:n kansalaisia entistä enemmän, ja EU-parlamentille on vuosien mittaan esitetty runsaasti eläinsuojeluasioita koskevia kysymyksiä ja toiveita. Eläinsuojeluaktivistit ovat vuosien varrella järjestäneet lukuisia mielenosoituksia niin Strasbourgissa kun Brysselissäkin.

Eläinsuojeluasioita onkin viime aikoina käsitelty EU:ssa aktiivisesti, ja lukuisia eläinsuojelua käsitteleviä direktiivejä ja asetuksia on laadittu.

Yhden keskeisen eläinsuojelukokonaisuuden muodostavat eläinkuljetusta koskevat direktiivit ja asetukset. Toinen kokonaisuus liittyy tuotantoeläinten pitoon, pitopaikkoihin, käsittelyyn ja hoitoon. EU:n tuottajille eläinten pitoon myöntämät, niin sanotut CAP-tuet edellyttävät EU:n eläinsuojeluvaatimusten täyttymistä.

Suojelua sivutuotteena

Kotieläinten liikkumista EU:n alueella, samoin kuin niiden tuontia ja vientiä, säätelevät lukuisat direktiivit ja asetukset. Ne käsittelevät eläintautien ehkäisyä, mutta mukana on usein myös eläinsuojelullinen näkökulma.

Eläinperäisten elintarvikkeiden laatua käsittelevät direktiivit ja asetukset sisältävät nekin eläinsuojelullisia näkökantoja, esimerkiksi eläinten puhtauteen ja terveyteen liittyviä.

EU:n direktiivit pannaan täytäntöön Suomen lainsäädännössä. Jäsenmaan kansallisen sovelluksen on oltava vähintään yhtä tiukka kuin EU:n direktiivi, mutta se voi myös olla tiukempi.

Yleisesti ottaen eläinsuojeluasioihin kiinnitetään kansallisesti eniten huomiota Pohjoismaissa. Perinteisesti myös britit ottavat eläinsuojeluasiat hyvin huomioon.

Direktiivin mutkikas matka

Eläinsuojeluasiat käsitellään neuvostossa. Neuvosto tekee aloitteen komissiolle, joka valmistelee lainsäädäntöä.

Direktiiviehdotukset käsitellään komiteoissa, joissa jäsenmaita edustavat asiaa kansallisella tasolla käsittelevien ministeriöiden viranomaiset. Suomen edustajat tulevat joko maa- ja metsätalousministeriön elintarvike- ja terveysosastolta (MMMELO) tai sen alaisesta elintarviketurvallisuusvirastosta (EVIRA).

Komiteoissa jäsenmaat voivat esittää mielipiteensä ja toivomuksensa. Kokouksissa pyritään savuttamaan konsensus, mutta äänestykset ovat yleisiä. Toisinaan komissio saattaa käyttää "ylivaltaansa".

Laajempaa kokonaisuutta tai hankalaa asiaa käsiteltäessä muodostetaan asiantuntijatyöryhmiä tai kuulla Italian Parmassa sijaitsevaa EU:n asiantuntijavirastoa EFSA:a (European Food Safety Authority), jossa työskentelee myös suomalaisia asiantuntijoita. Edellä mainituissa työryhmissä työskentelee niin ikään lähes aina joku suomalainen asiantuntija.

Kun direktiiviesitys on loppusuoralla, se lähetetään jäsenmaiden parlamenttien valiokuntiin, joita meillä ovat yleensä Maa- ja metsätalousvaliokunta ja Suuri valiokunta. Valiokunnat voivat esittää kansallisen mielipiteen.

Esikäsittelyn jälkeen komission esitys kulkee EU:n lainsäädännön kiemuroita pitkin neuvostoon ja parlamenttiin.

Lobbaaminen vaikuttaa

Perinteinen lobbaaminen on yksi tapa vaikuttaa. Eri jäsenmaiden eläinsuojelujärjestöt lobbaavat maittensa meppejä, jotta nämä ottaisivat eläinsuojelumuönteisen kannan parlamentissa.

EU-parlamentissa on myös eläinsuojeluasioita käsittelevä ryhmä – Animal Welfare Intergroup – jonka jäsenet ovat eri maiden eri puolueiden eläinsuojeluasioista kiinnostuneita meppejä, heidän avustajiaan tai muita työntekijöitä, sekä kokouksiin kutsuttuja jäsenmaiden eläinsuojelujärjestöjen edustajia ja asiantuntijoita.

Yleensä ryhmässä päätetään yhteisestä linjasta. Sen jälkeen eri puolueiden mepit suostuttelevat puolueensa muita europarlamentaarikkoja äänestämään hyvän eläinsuo-

jeludirektiivin puolesta.

Suomen Animalia-eläinsuojelujärjestö on lobannut erityisen aktiivisesti ja osallistunut Animal Welfare Intergroupin työhön. Suomen Eläinsuojeluyhdistys (SEY) on osallistunut ryhmän työhön asiantuntijana.

Pätkä-meppi -aikanani tunsin, että en ole koskaan pystynyt vaikuttamaan asioihin yhtä paljon kuin Animal Welfare-ryhmän työhön osallistumalla. Tuolloin aloitettiin eläinkuljetuksia koskevien direktiivien valmistelu.

Pohjoismaisena asiantuntijaeläinlääkärinä minua myös kuunneltiin monin kerroin enemmän EU:n parlamentissa kuin valtuutettuna Valkeakosken valtuustossa.

Tasapuolisuutta tarkkaillaan

EU:n komission terveys- ja kuluttajasuojaa käsittelevä direktoraatti (DGXXIV, SANCO) valvoo muun muassa eläinsuojelulain noudattamista jäsenmaissa.

Vuositain SANCO:ssa suunnitellaan tarkastuksia sekä jäsenmaihiin että niin sanottuihin kolmansiiin maihin. Suunnitelmiin sisältyy aina eläinsuojelutarkastuksia.

EU:n ulkopuolisissa maissa tarkastukset keskittyvät lähinnä niihin elintarvikelaitoksiin, jotka haluavat tuoda tuotteitaan EU:iin. Tarkastuksissa – joita tehdään esimerkiksi teuras-
tamoihin – huomioidaan myös eläinsuojelulliset näkökohdat.

SANCO:sta tulee yleensä erittäin tarkka ja tiukka tarkastajaryhmä. Tasapuolisuutta ja läpinäkyvyyttä varmistamassa ryhmän mukana seuraa aina jonkun muun jäsenmaan edustaja.

Tarkastuspöytäkirja lähetetään kommentoitavaksi tarkastetun kohteen kotimaan viranomaisille, joilla on mahdollisuus esittää korjaussuunnitelmia havaittuihin epäkohtiin. Lopulliset raportit ovat luettavissa komission nettisivuilla.

EU:lla on paljon jäsenmaille pakollisia tarkastusohjelmia, kuten. eläinkuljetustarkastukset ja sikojen, vasikoiden, siipikarjan ja turkiseläinten vuosittaiset EU-eläinsuojelutarkastukset. Jokaiselle maalle määrätään tietty vuosittain tarkastusprosentti, ja tarkastuksista on raportoitava EU:lle vuosittain.

Mikäli vaadittavia kansallisia tarkastuksia ei ole suoritettu, jäsenmaan on annettava selvitys. Jos jäsenmaan ohjelma jää toteuttamatta, seurauksena yleensä on, että SANCO:n edustajat tekevät tarkastuksen kyseiseen jäsenmaahan melko pian.

Ammattilaiset ja vapaaehtoiset valvovat

Suomessa eläinsuojelua valvotaan ja toteutetaan siten, että MMELO valmistelee eläinsuojelulainsäädäntöä. EVIRA puolestaan ohjaa ja valvoo valtakunnallisella tasolla eläinsuojelulainsäädännön noudattamista. Läänitasolla läänineläinlääkärit ohjaavat ja valvovat kunnaneläinlääkäreitä.

Varsinaisia työrukkasia ovat kunnaneläinlääkärit, jotka tekevät suurimman osan eläinsuojelutarkastuksista. Hankaliin tarkastuksiin kunnaneläinlääkärit pyytävät apua läänineläinlääkäreiltä. Kunnaneläinlääkärit laativat tekemistään tarkastuksista vuosiraportit läänineläinlääkäreille, jotka toimittavat ne vuosittain EVIRA:lle. EVIRA vuorostaan toimittaa vuosiraportit EU:n komissiolle.

Joitakin tarkastuksia tekevät ainoastaan läänineläinlääkärit, esimerkiksi eläinkuljetus-tarkastuksia tietyn määrän vuosittain yhteistyössä poliisin kanssa.

Muita varsinaisia eläinsuojeluviranomaisia ovat kuntien terveydensuojeluviranomaiset ja poliisi, samoin EVIRA:n alaiset tarkastuseläinlääkärit teurastamoilla.

Lisäksi lääneissä on vapaaehtoisia eläinsuojeluvalvojia ja Suomen Eläinsuojeluyhdistyksen eläinsuojeluvalvojia ja neuvoja. Viimemainittujen toimivalta on kuitenkin melko rajoitettua.

Uusi laki voi ratkaista jääviysongelmat

Ongelmallista on, että kunnaneläinlääkärit joutuvat käytännössä tarkastamaan omia asiakkaitaan. Tällöin voi syntyä jääviysongelmia, sillä huomautukset voivat johtaa asiakkaan maataloustukien vähentämiseen.

Toivon mukaan ongelma ratkeaa kohta voimaan tulevan uuden eläinlääkintähuoltolain myötä. Sen velvoittamana muodostetaan isompia ympäristöterveydenhuollon yksiköitä, joissa on mahdollisuus erikoistua. Isossa yksikössä voisi toimia yksi eläinsuojelueläinlääkäri, jolla ei ole asiakkaita.

EU-eläinsuojelutarkastusten lisäksi vuosittain tehdään Suomen lainsäädännössä määrättyjä, esimerkiksi eläinnäyttelyjen, eläintarhojen, kotieläinpihojen, kenneleitten ja tallien vuositarkastuksia.

Suuri osa eläinsuojelutyöstä kansallisella tasolla perustuu kuitenkin kansalaisten tekemisiin ilmoituksiin tai eläinlääkärin omaan epäilyyn.

EU vaatii eläimille tilaa ja virikkeitä

Suomessa on vallalla käsitys, jonka mukaan olemme jonkinlainen eläinsuojelun mallimaa. Sekä eläinkuljetusta että tuotantoeläinten pitopaikkoja koskevat EU:n direktiivit ovat kuitenkin osoittaneet, ettei näin välttämättä ole.

Suurin osa teuraseläinten kuljetuskalustosta on hyvää tasoa, mutta EU:n myötä on tullut ilmi ongelmia siipikarjan, varsinkin kalkkunoiden, kuljetuksessa.

Tuotantoeläinten pitopaikoissa, esimerkiksi kanaloissa, on EU-tarkastuksissa tullut esille paljon korjattavaa. Häkkikanaloiden virikkeettömyys ja ahtaus toivottavasti korjautuvat EU-lainsäädännön myötä.

EU-tasolla on todettu puutteita Suomen turkiseläintenpidossa. Eläinkuljetusten pituus on myös vaikea pala Suomelle, laajalle maalle, jossa teurastamot ovat harvassa.

Kotieläinten suojelua on omiaan – ainakin teoriassa – parantamaan kotieläinten tuontia, vientiä ja kauppaa säätelevä EU:n lainsäädäntö.

Tilat muuttuvat tuotantolaitoksiksi

EU-eläinsuojelulainsäädäntö ei sinänsä ole tuonut mitään huonoa mukanaan. Asemamme EU:n jäsenenä ja pienenä maana globaalissa kokonaisuudessa on sen sijaan tuonut aivan uusia ongelmia. Epäkohtia Suomen eläinsuojeluun aiheuttaa EU:n ja globalisaation vaatima tehotuotanto.

Suomessa tuottajatilat ovat olleet melko pieniä ja maanviljelijät käytännön työn tekijöitä. Muuttunut maailma pakottaa tuottajat kasvattamaan eläinyksiköiden kokoa. He joutuvat käyttämään ruokinnan suunnitteluun ja EU:n vaatimien tilastotietojen raportointiin runsaasti aikaa, jolloin varsinaista hoitoaikaa jää vähemmän. Aika, jolloin jokaisella lehmällä oli nimi, alkaa vääjäämättä olla historiaa.

Maanviljelijät uupuvat, verkostot heikentyvät ja moni tila on lopetettu. Ihmisten piittaamattomuus on lisääntynyt, ja aina silloin tällöin viranomaiset löytävät navetan täynnä kuolleita lehmiä.

Sekä eläinsuojelun että eläintautien leviämisen kannalta EU:n sallima vapaa liikkuminen on huono asia.

EU:n lainsäädäntö voisi teoriassa parantaa eläinten liikkumiseen maasta toiseen liittyvää eläinsuojelua. Käytännössä se on avannut portin yhä hankalammin valvottavaan eläinten salakuljetukseen, kansainväliseen pentutehtailuun ja eläinkauppaan. Myös eksoottisten eläinten ja lintujen salakuljetus on lisääntynyt.

Ainoa lääke on hyvä yhteistyö sekä eri EU-maiden viranomaisten kesken että kansallisella tasolla, esimerkiksi tulliviranomaisten ja viranomaiseläinlääkäreiden kesken.

Inna Ilivitzky
läänneläinlääkäri

Ilivitzky on toiminut lyhyen aikaa Vasemmistoliiton europarlamentaarikkona, ollut Vasemmistonaisten Valtikan puhenainen ja on tällä hetkellä Vasemmistoliiton ympäristöryhmän varapuheenjohtaja, Suomen eläinsuojeluyhdistyksen (SEY:n) valtuuskunnan varapuheenjohtaja sekä Valkeakosken eläinsuojeluyhdistyksen puheenjohtaja.

Suomi siirtymässä ympäristöjunan veturista perävaunuksi

Euroopan unionin myötä Suomen oma ympäristöpolitiikka on hiipunut ja puheenaiheiksi ovat nousseet talous- ja kilpailukykypolitiikka. Ilmastonmuutoksen torjumisen nimissä pyritään ajamaan ympäristön kannalta kestävämpiä ratkaisuja, kuten ydinvoimaa. Samalla Suomessa on ryhdytty purkamaan olemassa olevaa ympäristölainsäädäntöä.

Olemmeko siis tulleet kansallisen ympäristöpolitiikan päätepisteeseen? Miten EU:n ympäristöpolitiikka on historiallisesti kehittynyt ja mitkä tekijät ovat Suomen ympäristöpolitiikan hiipumisen taustalla? Mitä haasteita tämä asettaa ympäristöjärjestöille?

Ympäristöpolitiikan kymmenen laihaa vuotta

EU:n perustamissopimuksissa ympäristöasioita ei juuri mainita. Maiden välisen yhteistyön tiivistyessä ja sisämarkkinoiden kehittyessä myös ympäristöasioihin täytyi kiinnittää enemmän huomiota.

Ensimmäinen varsinainen ympäristödirektiivi EU:ssa hyväksyttiin vuonna 1967, se koski vaarallisten aineiden pakkausta ja merkitsemistä. Ensimmäisen oman ympäristöohjelmansa EU käynnisti 1972.

Ympäristöpolitiikan vahvistumiseen ympäristölainsäädännön kehittyminen on kuitenkin vaikuttanut enemmän kuin ohjelmat.

Komissioon perustettiin ympäristön pääosasto vuonna 1981. Euroopan yhtenäisyysasiakirja teki ympäristöasioista keskeisen teeman EU-politiikassa vuonna 1987, ja Euroopan ympäristökeskus (EEA) perustettiin vuonna 1990. Ennaltaehkäisy periaate ja saastuttaja maksaa -periaate tulivat laajasti käyttöön.

Maastrichtin (1992) sopimuksen myötä unionille annettiin ensisijainen toimivalta monissa rajat ylittävissä ympäristökysymyksissä. Samalla ympäristö kirjattiin yhdeksi EU:n keskeiseksi politiikkatavoitteeksi.

Kestävän kehityksen periaate mainittiin ensimmäisen kerran jo Euroopan yhtenäisyysasiakirjassa (1987), mutta vasta Amsterdamin (1997) sopimuksen myötä siitä tuli yksi unionin keskeisistä tavoitteista, jonka pitäisi toteutua läpäisyperiaatteella.

Kymmenen viime vuoden aikana EU:n ympäristöpolitiikan kehitys on kuitenkin hi-

dastunut ja siirtynyt konkreettiseen toimeenpanovaiheeseen. Uusien rakenteellisten avausten sijaan pyritään toimimaan aktiivisena osapuolena kansainvälisissä ympäristöneuvotteluissa ja luomaan omaa ympäristölainsäädäntöä esimerkiksi kemikaalialioissa, tuotepolitiikassa sekä komission ilmasto- ja energiapaketin muodossa.

Ympäristöjärjestöjen työ ammatillistuu ja kansainvälistyy

Suomalaista ympäristöpolitiikkaa tehdään siis yhä useammin Euroopan unionin päätöksenteon piirissä. Suurin osa uusista ympäristöaloitteista tulee EU:n kautta, mikä asettaa uusia haasteita myös ympäristöjärjestöille.

Kansainvälisten asioiden seuraaminen ja niihin liittyvät kontaktit, verkostot ja kielitaito, oikea-aikainen vaikuttaminen päätöksentekoon, asioiden monimutkaistuminen sekä lisääntyvä asiantuntijuuden tarve vaikuttavat ympäristöjärjestöjen toimintaan. Ympäristöpolitiikan ylikansallisuessa välillinen vaikuttaminen lisääntyy ja toiminnan konkreettisia tuloksia on vaikeampi nähdä.

Ympäristöjärjestöihin tarvitaankin vapaaehtoisten sijaan asiantuntijavaikuttamiseen keskittyviä ammattilaisia ja resursseja entistä näyttävämpien tempausten ja performansien järjestämiseksi. Usein työtä tehdään yhteistyössä eurooppalaisten kampanjoiden ja kollegoiden kanssa.

Suomen rooli on samaan aikaan vaihtunut pohjoismaisen veturin vetäjästä EU:n ympäristöpolitiikan myötäilijäksi, kansallisten intressien puolustajaksi ja joissakin kysymyksissä jopa jarruksi unionin sisällä. Ympäristöjärjestöjen yleisiä harminaiheita ovat olleet esimerkiksi viime vuosina harjoitettu ilmasto- ja energiapolitiikka sekä liikennepolitiikka.

Suomen maine mallimaana rapautuu

Kansainväliset ympäristöneuvottelut ja globaalit ympäristökysymykset vievät yhä enemmän huomiota pois kansalliselta ympäristöpolitiikalta, ja Suomen oma ympäristöpolitiikka on muuttunut passiiviseksi ja jarruttelevaksi. Sitä kyykyttävät niin turvallisuus- ja kilpailukyky-politiikka kuin puhe talouskasvustakin.

Suomessa on paikoin jopa ryhdytty purkamaan olemassa olevaa ympäristölainsäädäntöä toisin kuin monissa muissa Euroopan maissa.

Kansainvälisessä vertailussa Suomi nähdään vielä usein kestäväen kehityksen mallimaana, jossa ympäristöasiat ovat kunnossa. Toisaalta monissa vertailuissa Suomi on jäänyt peränpitäjäksi.

Esimerkiksi Living Planet -raportissa (2006) suomalaisten ekologinen jalanjälki oli henkeä kohden maailman kolmanneksi suurin. Ekotehokkuutta ja onnellisuutta mittaavassa Happy Planet -indeksissä Suomi on vasta sijalla 128/178. Germanwatchin ja Climate Action Networkin tekemässä Climate Change Performance -indeksissä (2007) Suomi on kehnosti sijalla 36/56.

Ernst & Youngin (2007) tekemissä vertailuissa Suomi on myös yksi kaikkein vähiten houkuttelevista maista uusiutuvien energialähteiden, kuten tuulivoiman, investoinneille.

Passiivista vastarintaa ja aktiivista jarruttamista

Ympäristöhallinnon ja Suomen ympäristöpolitiikan hiipuminen johtuu nähdäkseni ainakin neljästä keskeisestä tekijästä.

Ensinnäkin taustalla vaikuttavat talouden globalisaation myötä syntynyt, teollisuuden ja liike-elämän kilpailukyvyyn sekä työllisyyskysymysten ylikorostuminen. Samalla käsillä oleva finanssikriisi on omiaan heikentämään kunnianhimoista kansallista ympäristöpolitiikkaa.

Toisaalta passiivisuutta ovat ruokkineet monet 1990-luvulla tehdyt, kansalliset ja kansainväliset sitoumukset sekä EU:n ympäristöpolitiikan kautta syntyneet uudet velvoitteet. Ympäristöhallinnon resurssit on näin sidottu vanhojen, jo sovittujen asioiden, toteuttamiseen tai EU:ssa tehtyjen lupausten toimeenpanoon.

Kolmanneksi Suomessa on jo pitkään ollut heikko ympäristöministeri, joka ei ole sitoutunut tehtäväänsä ja innostunut toimenkuvastaan. Tämä on tarkoittanut samalla sitä, että ympäristöhallintoa on alettu ajaa alas esimerkiksi aluehallinnon uudistamishankkeen (ALKU) muodossa.

Neljäs tekijä on se, että monet ympäristökeskustelussa aiemmin passiiviset ja konservatiiviset tahot ovat aktivoituneet vastustamaan ympäristönsuojelua julkishallintoon ja yleiseen mielipiteeseen vaikuttamalla. Näitä tahoja ovat olleet lähinnä elinkeinoelämän etujärjestöt ja valtiovarainministeriö.

Yskivä ympäristöpolitiikka haastaa järjestöt

Ympäristöpolitiikan heikkeneminen on johtanut siihen, että ympäristöhallinnosta on tullut ympäristöjärjestöille usein enemmän vastustaja kuin liittolainen. Se on monissa

kysymyksissä pyrkinyt tietoisesti heikentämään ympäristönsuojelun korkeaa tasoa. Joissakin tapauksissa hallinnon eri toimikuntien ovet on jopa suljettu ympäristöjärjestöjen toimijoilta – samalla ne ovat kuitenkin avautuneet elinkeinoelämän ja talouspolitiikan vaikuttajille.

Ympäristöpolitiikka on pyritty sisällyttämään kaikkiin politiikkalohkoihin ja sen pelikentälle on tullut eri intressejä vaalivia toimijoita. Samalla sen ympäristöulottuvuus on heikentynyt.

Toisaalta ympäristötoimijat eivät ole puhumassa tai vaikuttamassa talouspolitiikan tai muiden yhteiskunnallisten sektoreiden ytimissä. Talouspoliittisten vaikuttamisarenojen haltuunotto onkin ympäristöjärjestöille haaste.

Vallitseva valtapolitiikka näyttää tietyissä tapauksissa – esimerkiksi energiapoliittisessa keskustelussa – pyrkivän koordinoitusti mitätöimään koko ympäristökysymyksen. Ilmastopolitiikan nimissä voidaan tällä hetkellä ajaa esimerkiksi täysin kestäväntöntä ydinvoimaa, turpeen energiakäyttöä sekä palmuöljyä liikenteen polttoaineena.

Sekä ympäristön tilan että luonnonvarojen kulutuksen ja harjoitetun ympäristöpolitiikan välillä on syvä ristiriita. Mikäli joku ryhmä tai taho onnistuu politisoimaan ympäristökysymyksen uudella tavalla, ristiriita voi purkautua ympäristöjärjestöjen kiihtyväksi toiminnaksi, mobilisaatioksi.

Kyse ei kuitenkaan ole vain kotimaisen ympäristöpolitiikan kriisistä. Myös EU:n ympäristöpolitiikka oirehtii vakavasti. Esimerkiksi kemikaalipolitiikkaa koskeva lainsäädäntö vesittyi elinkeinoelämän pyöryksessä.

Kansainvälisissä ilmastoneuvotteluissa EU:n edelläkävijyys on uhattuna sisäisten ristiriitojen ja kansallisten intressien hallitessa keskustelua. Ympäristöjärjestöillä on edessä ennennäkemätön haaste, jotta katastrofaaliselta ilmastokriisiltä ja totaaliselta sukupuutto-aallolta voitaisiin vielä välttyä.

Leo Stranius on Suomen luonnonsuojeluliiton ilmastovastaava ja hallintotieteiden maisteri, joka tutkii yhteiskunnallisia liikkeitä.

Kirjoitus on lyhennetty ja päivitetty versio aikaisemmasta tekstistä "EU:n ympäristöpolitiikan haasteet ympäristöliikkeelle" Euroopan tulevaisuus –keskustelufoorumilla: <http://www.euroopantulevaisuus.fi/kansalaisten-eurooppa/leo-stranius-eu-n-ymparistopolitiikan-haasteet-ymparistoliikkeelle/?searchterm=stranius>.

Alkuperäinen teksti perustuu kirjoittajan pro gradu -työhön "Ympäristöliikkeen aallot – Suomalaisen ympäristöprotestin tilanneanalyysi uudella vuosituhanella" (2006) Työ on ladattavissa osoitteessa: <http://tutkielmat.uta.fi/tutkielma.phtml?id=16103>

Vasemmistoliiton Eurooppablogi avaa uusia näkymiä Euroopan Unioniin

Nyt keskustellaan
Euroopan Unionista
ja sen tulevaisuudesta!

vasemmistoliitoneurooppa.fi

Vasemmistoliiton Eurooppablogi vasemmistoliitoneurooppa.fi on tarkoitettu kaikille Euroopan Unionista kiinnostuneille! Blogin tarkoituksena on avata uudenlaisia näkymiä Euroopan Unioniin. Osallistua voit lukijana ja kommentoijana.

Blogin tavoitteena on herättää keskustelua niistä arvoista ja asioista, joita Vasemmistoliiton tulee edistää Euroopan Unionissa. Nyt on aika keskustella asioista, jotka Vasemmistoliiton tulee nostaa keskusteluun ensi kevään eurovaalikeskusteluissa. Millainen on hyvä Eurooppa?

Blogissa julkaistaan parin viikon välein vierailijan kirjoitus Euroopan Unionista. Vierailijan kirjoitus on hänen omansa ja kirjoittajia pyydetään kirjoittamaan persoonallisia ja haastavia kirjoituksia, joihin on helppo kirjoittaa kommentteja. Marras-kuun 2008 puoleen väliin mennessä blogiin ovat kirjoittaneet muun muassa Vasemmistoliiton puheenjohtaja Martti Korhonen, eduskuntaryhmän puheenjohtaja Annika Lapintie ja Vasemmistonuorten pääsihteeri Sampo Villanen.

Vaikka blogissa on tarkoitus kirjoittaa kipakasti Eurooppapolitiikasta, on syytä muistaa, että blogin kommentoinneissa on pysyttävä asialinjalla. Kommenttipuheenvuorojen esitarkastuksella varmistetaan, että kenenkään ei tarvitse lukea blogista asiattomuuksia. Kommentit pyritään julkaisemaan mahdollisimman pian. Moderaattori on paikalla arkisin klo 8–16.

Kansalaisten Eurooppa – sarjan ensimmäinen osa ”Työn ja hyvinvoinnin Eurooppa”

Sisällys

Vasemmistoliitto viitoittaa tietä kansalaisten Eurooppaan

Martti Korhonen

Eurooppa tarvitsee uuden suunnan

Pekka Ristelä

Sosiaalipoliittiset tavoitteet nostettava talouden etujen edelle EU-politiikassa

Jouko Kajanoja

Euroopan unionia ei kannata syyttää hallituksen arvovalinnoista

Turo Bergman

Joustoturva – oletus vailla näyttöä?

Erkki Laukkanen

Eurooppalainen pääoma ja suuryritykset – työntekijän mahdollisuudet vaikuttaa

Anu-Tuija Lehto

Työvoiman liikkuminen ei ole kovin ylevä tavoite

Heikki Korhonen